

שְׁהִיא הַכְּלִיָּה שְׁאִין אַחֲרֶיהָ תְּקוּמָה, וְהַפֶּסֶד
שְׁאִינוּ חוֹזֵר לְעוֹלָם (שם פרק ח הלכה א
והלכה ח בשינוי).

אוצר החכמה
דפוס תשנ"ג

ו אֲבָל יֵשׁ עוֹד שָׂכָר וְעֹנֶשׁ אַחֵר, שְׁאִינוּ
הָעֶקֶר וְהַתְּכֵלִית, וְהוּא בְּשָׁנֵי פָּנִים. הָאֶחָד
הוּא שָׂכָר וְעֹנֶשׁ גִּשְׁמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַשֵּׁנִי
שָׂכָר וְעֹנֶשׁ רוּחָנִי הֵבֵא לְאָדָם תַּכְּף אַחֵר
הַמּוֹת, וְהוּא הַנִּקְרָא אֶצֶל הַתְּכֵמִים גֵּן עֵדֶן
וְגִיְהֵנִם. וְהוּא כְּמוֹ שֶׁפָּרָשׁוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ
זְכוּרֹנָם לְבִרְכָּה שֶׁשְּׁלָשָׁה עֲתִים יֵשׁ לַדִּין
וְהַמִּשְׁפָּט. הָרִאשׁוֹן הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּיוֹם
רֵאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁכָל בָּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו
כְּבָנֵי מָרוֹן, וְזֶה הַדִּין אֵינוֹ אִם יִזְכֶּה הָאָדָם
לְגֵן עֵדֶן וּלְתֵי הָעוֹלָם הֵבֵא, אוֹ אִם יִתְחַיֵּב
לְגִיְהֵנִם וְאֶבְדֵּן לְעוֹלָם הֵבֵא, אֲלָא דִּין זֶה
הוּא רַק עַל עֲנִינֵי עוֹלָם הַזֶּה. וְכְמוֹ

שְׂאוּמְרִים בְּמוֹסָף רֹאשׁ הַשָּׁנָה: "וְעַל
הַמְּדִינֹת בּוֹ יֹאמַר אֵיזוֹ לְחֶרֶב אֵיזוֹ לְשָׁלוֹם
אֵיזוֹ לְרָעָב אֵיזוֹ לְשָׂכָע, וּבְרִיּוֹת בּוֹ יִפְקְדוּ
לְהַזְכִּירָם לְחַיִּים וְלַמָּוֶת, מִי לֹא נִפְקֵד כְּהַיּוֹם
הַזֶּה וְכוּ'", וְהָעִנָּן הוּא לְפִי שֵׁשׁ עֲווֹנוֹת
קְלוֹת בֶּיַד הַצַּדִּיק, שֶׁנִּפְרַע מִמֶּנּוּ הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּאֵיזָה
יְסוּדִין, כִּדִּי שֵׁשׁ אֶמְצָא מִהָעוֹלָם זֶה וְנָקִי וְיִקְבֹּל
שְׂכָרוֹ מִשָּׁלֹם בְּעוֹלָם הַנֶּשְׁמוֹת, כִּי שֵׁשׁ בֵּיתוֹ
וְשֵׁשׁ הוּא הַתַּעֲנוּג וְהַנֶּעֱם, וְלִפִּי עִנָּן הָעוֹוֹן
כֶּף יִשָּׁלֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּמִדָּה וּבְמִשְׁפָּט, אִם
בְּמִיתָה אוֹ בְּרוֹב עֲנֹשׁ וְיְסוּדִין, אוֹ בְּחַיֵּי
צַעַר, אוֹ בְּשָׂאֵר עֲנֹשֵׁי עוֹלָם הַזֶּה. וְאִם הָעוֹוֹן
הוּא חֲמוּר, וְאֵין עֲנֹשֵׁי עוֹלָם הַזֶּה מְסַפִּיקִין
לְזַכֹּךְ אֶת הַצַּדִּיק מֵאוֹתוֹ עוֹוֹן, אָז דִּינוֹ
יִתְּבַרֵךְ לְפָרַע מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵינוֹ
נִעֲנָשׁ עָלָיו כָּלֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְגַם בְּזֶה הַכֹּל

לוח 1234567

לוח 1234567

לפי העיון, כי לפעמים מענישו גם בעולם
הזה כדי להקטין ולמעט ענישו בעולם
הבא, והכל בשקול אל דעות.

לפי חכמה

וכמו כן בזכיות הצדיק, שיש מהם שהוא
יתברך גומל טוב עליהם גם בעולם הזה,
וכמו שאמרו: "אוכל מפירותיהם בעולם
הזה והקרן קימת לו לעולם הבא". וכל
שכר עולם הזה הפתוב בתורה הוא
מהפרות. ויש שאינו מקבל עליהם שכר
כלל בעולם הזה, אלא כל שכרו שמור לו
לעולם הבא לבד. וגם בזה יש חלוקים
רבים, כי יש צדיק גדול קדוש השם שאינו
רוצה לטגף עצמו בתענוגי הבלי עולם
הזה, ולכן עושה הוא יתברך מהפרות גם
כן קרן שמור לעולם הבא, ויש שאם יתנו
לו איזה טובה בעולם הזה, יהיה בזה

הַרִיסַת הַמָּזֶל וְהַמַּעֲרֶכֶת לְפִי רֵעַ מִזֵּלוֹ,
וְלַעֲשׂוֹת לוֹ נֶס גָּדוֹל כָּזֶה, יִנָּכֶה לוֹ הַרְבֵּה
מִשְׁכָּרוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, לְכֵן מַנִּיחִים אוֹתוֹ
בְּעֲנָיו, וַיֵּשׁ עֲנִיָּנִים כָּאֵלֶּה לְאִין מִסְפָּר.

ז וַיְכַמּוּ כֵן בְּזָכִיּוֹת הָרָשָׁעִים, שֵׁשׁ רָשָׁע
שֵׁשׁ בָּיְדוּ אֵיזָה מַצּוֹת קְלוֹת, וְהוּא מָלֵא
עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים גְּדוֹלִים, שָׁרְאוּ לְהִיּוֹת
נִכְרָת וְנֶאֱבָד עֲלֵיהֶם לְעוֹלָם הַבָּא, אִזּוֹ
מִשְׁפָּטוֹ יִתְבָּרֵךְ לְתֵן לוֹ שָׂכָר מַצּוֹת קְלוֹת
בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּרַב טוֹבָה וְהַצְלָחָה, חַיִּים
וּבָנִים וְשָׁלוֹה, וְעֹשֶׁר וְכָבוֹד וְנִכְסִים, וּגְדֻלָּה
וְכִיּוּצָא, כִּדִּי לְטַרְדּוֹ מִהָעוֹלָם הַבָּא כִּמּוֹ
שֶׁאָמַר הַכֶּתוּב: "וּמִשָּׁלִים לְשִׁנְאָיו אֶל פָּנָיו
לְהַאֲבִידוֹ". וַיֵּשׁ שְׂכָיְדוֹ זְכוֹת מַצָּה גְּדוֹלָה,
אֲשֶׁר כָּל הַצְלָחַת עוֹלָם הַזֶּה אֵינָה שְׂוָה
בְּתִשְׁלוֹם שִׁכְרָה, וַיְכַמּוּ שֶׁאֵמְרוּ: "יִפֶּה שְׁעָה

אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי
 עולם הזה", ^{אח"ח 1234567} אז משפטו יתברך שלא לקבל
 עליה שום שכר בעולם הזה, כדי להקטין
 ולמעט ענשו קצת לעולם הבא, שגם
 הרשעים הנכרתים ואובדים בעולם הבא
 אין ענשם שנה. וגם בצדיקים וגם ברשעים
 נמצא עוד בהם חלוקות רבות שונות זו
 מזו לאין מספר, והוא יתברך שוקל כל
 מעשה בני אדם כיום ראש השנה באמת
 ומשפט, וכל אחד נכתב ונחתם בעניני
 עולם הזה לבד לזכות ולחובה כפי מה
 שהוא.

ח זמן השני של הדין והמשפט הוא
 כשהאדם מת ונפטר מזה העולם, אז אדון
 הכל יתברך דן אותו לפי המצוות והעוונות
 שבידו. ופוסק לו חלקו הראוי לו בעולם

הַנְּשָׁמוֹת. שָׁאֵם הוּא צָדִיק גָּמוֹר, נִכְנָס לְגֵן
 עֵדֶן, וַיּוֹשֶׁב שָׁם בָּרֵב הַתַּעֲנוּג הַנִּפְשִׁי
 וְהַנֶּעֱמ הַגָּדוֹל, עַד יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל שֶׁל
 עוֹלָם הָבָא שִׁיתְּבָאֵר לְקַמֵּן בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם.
 וְתַעֲנוּג הַגֵּן עֵדֶן הוּא מַעֲיִן חַי עוֹלָם הָבָא.
 וְאֵם הוּא רָשָׁע גָּמוֹר נִכְנָס לְגִיהֶנֶם וְנִדּוֹן
 שָׁם עַד יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל. וְהַבִּינּוּנִיִּים —
 מֵהֶם יוֹרְדִים לְגִיהֶנֶם וְנִדּוּנִים שָׁם לְפִי
 מַעֲשֵׂיהֶם, וּמַצְפִּצִּים וְעוֹלִים הַיְמָנָה,
 וּמִתְרַפְּאִים וְנִכְנָסִים לְגֵן עֵדֶן. וּמֵהֶם נִדּוּנִים
 שָׁם שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ, וְלֵאחֶר שְׁנַיִם עָשָׂר
 חֳדָשׁ, גִּיהֶנֶם פּוֹלְטָתָן, וְנִמְסָרִים בְּיַד הַמַּלְאָךְ
 הַיָּמָה, וְאֵין לָהֶם לֹא שָׂכָר וְלֹא עֲנָשׁ עַד
 לְיוֹם [הַדִּין] הַגָּדוֹל. זֶהוּ הַדִּין שֶׁל הַשָּׂכָר
 וְהָעֲנָשׁ שֶׁלְאַחֲרַי הַמִּיתָה. וּבְיָדָיו שְׂאִין כָּלֵם
 שְׁוִים, אֵלָּא כָּל אֶחָד נִדּוֹן לְפִי מַעֲשָׂיו, וְלְפִי
 רֹב זַכּוּתוֹ וְעַבְדּוֹתוֹ לֵאלֹהִים בְּזֶה הָעוֹלָם.

אוצר החכמה

אוצר החכמה

כָּךְ מִקְבֵּל תַּעֲנוּג וְנֹעַם בְּגֵן עֵדֶן יוֹתֵר מִחֲבֵרוֹ.
וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: "כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם
חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא". לֹא כָּל הַחֲלָקִים שְׁוִים,
אֲלָא כָּל אֶחָד לְפִי הִרְאֹוִי לוֹ, כִּי אֱלֹהֵי
מִשְׁפַּט הַשֵּׁם. כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: "כָּל צַדִּיק
וְצַדִּיק נִכְוָה מִחֲפָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ". וְכֵמוֹ כֵּן
בְּעֵנֶשׁ הָרָשָׁעִים בְּגִיּהֵנָם, כִּי לְפִי גִדֹּל הָעוֹוֹן
וְהַמָּרִי, כָּךְ עֲנָשׁוֹ יוֹתֵר מִחֲבֵרוֹ. וְאַפְלוֹ אוֹתָם
הַגְּדוֹנִים שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ, מִכָּל מָקוֹם אֵין
הָעֵנֶשׁ וְהַצָּעַר וְהַיִּסּוּרִין שֶׁל זֶה שְׁוֶה לַחֲבֵרוֹ,
אֲלָא כָּל אֶחָד לְפִי מַעֲשָׂיו, וְהַכֹּל בְּמִשְׁפַּט
אֱמֶת וַיִּצִּיב, בְּדִקְדּוּק גָּדוֹל עַד כְּחוּט
הַשְּׁעָרָה, כִּי כָּל דֶּרֶכּוֹ מִשְׁפַּט.

ט וְזוֹלָת עֵנֶשׁ הַגִּיּוֹהֵנָם יֵשׁ עוֹד לְחֲכָמֵי
הָאֱמֶת עוֹנָשִׁים קָשִׁים וּמָרִים לְנַפְשׁ
הַחוּטָאִת, יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִעֵנֶשׁ הַגִּיּוֹהֵנָם,

וְנִקְרָא אֲצֵלָם עֹנֵשׁ כֹּף הַקָּלַע כְּמוֹ שֶׁאָמַר
 הַכֶּתוּב: "וְאֵת נַפְשׁ אִיכִיד יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ
 כֹּף הַקָּלַע". וְהַעֲנִין כִּי יֵשׁ רָשָׁעִים, לְגִדּוֹל
 פְּשָׁעָם אֵינָם זֹכִים לְכַנֵּס לַגִּיהֶנֶם אַחֵר
 פְּטִירָתָם מִזֶּה הָעוֹלָם, אֲלָא נַפְשָׁם הוֹלֶכֶת
 מִדְּחֵי אֶל דְּחֵי בֵּיד הַמַּשְׁחִיתִים וּמִלְאַכֵּי
 חֲבָלָה עֹבְרָה וְזָעַם, וּמַעֲנִישִׁים אוֹתָם
 בְּיִסּוּרֵין קָשִׁים שְׂאֵי אֶפְשָׁר בְּשָׂכָל אֲנוּשֵׁי
 לְצִיָּרָם, וְגַם בְּגִלְגּוּלִים שׁוֹנִים בְּדוֹמָם,
 צוּמָח, חֵי, מִדְּבָר. וַיֵּשׁ שֶׁהוֹלְכִים בְּגִלְגּוּלִים
 הֵהֱם עֹשִׂים שָׁנָה, אוֹ מֵאָה שָׁנָה, אוֹ אֶלֶף
 שָׁנִים וַיּוֹתֵר, וְהַכֹּל בְּגִזְרָת אֵל עֲלִיוֹן, כְּפִי
 עֶרֶךְ הָעוֹוֹן שֶׁעָשׂוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְעַד
 שִׁיתְמָרֵק קֶצֶת עוֹוֹנָם, אֲזִי יִהְיוּ רְאוּיִים לְכַנֵּס
 לַגִּיהֶנֶם לְמָרֵק הַנִּשְׁאָר. וְאֵין לָהּ שׁוּם נַפְשׁ
 מֵאֵלוֹ הַמִּתְגַּלְגָּלִים וְהַנֶּעְנָשִׁים שְׂאֵין לְפָנָיו
 כְּרוֹז אֶחָד שֶׁמְכַרִּיז עוֹוֹנוֹ וְעֹנְשׁוֹ תָּמִיד בְּכָל

הזמן ההוא. גם יש עמו שוטר אחד שמענישו באותו ענש או הגלגול הראוי לו. גם יש עמו בית דין שדנים אותו בעת גלגולו וענשו, ומשנים את ענשו מיום ליום מענש זה לענש אחר, כפי הדין והמשפט הראוי לו. ואין לך ענש רע ומר בענש הגלגול רחמנא לצלן.

י זמן השלישי של הדין והמשפט הוא יום הדין הגדול והנורא, שהנביאים מיעדים אותנו בו, שנאמר: "הנה יום בא בוער ^{אורח חכמה} פתנור וגו'", ואומר: "לפני בוא יום ה' הגדול והנורא". וזמנו הוא בסוף ימות המשיח ותחלת עולם התחיה, שאז נדונים כל באי עולם — מי הוא הראוי לתחיה ולאותו השכר הגדול של עולם הבא, ולנעם מתמיד בגוף ונפש יחד, שיהיה

באותו זמן — ומי הוא שאינו ראוי לזה.
ועל יום הדין הגדול הזה נאמר: "ורבים
מישני אדמת עפר יקיצו", אלה לחיי עולם,
הם הצדיקים שומרי התורה והמצוות
שזוכים לחיי עולם, שהוא עולם הבא,
ולאותו הנעם והתענוג הרוחני הנפלא,
אשר עין לא ראתה, כל אחד כפי הראוי
לו, ואלה לחרפות לדראון עולם, הם אותם
הרשעים שאין להם חלק לעולם הבא, ולא
יזכו לאותם חיים הנעימים, אלא ידונו
לדראון עולם בענש מתמיד.

יא הרי בארנו לך שלשה זמני השכר
והענש, והם: האחד, שכר וענש גשמי
בעולם הזה, והוא אינו התכלית. השני,
שכר וענש נפשי הבא אחר המות כגן עדן
וגיהנם, וגם שכר וענש זה אינו התכלית.

וְהַשְׁלִישִׁי שֶׁהוּא הָעֶקֶר וְהַתְּכֵלִית, הוּא שָׁכַר
וְעָנַשׁ עוֹלָם הָבָא.

1234567

יב שָׁמָּה תִּקַּל בְּעֵינַיָךְ טוֹבָה זו שֶׁל חַיִּי
עוֹלָם הָבָא, וְתִדְמָה שָׁאִין נִקְרָאִים חַיִּים
טוֹבִים וְנָעִימִים אֲלָא בְּהִיּוֹת הָאָדָם אוֹכֵל
מֵעֲדָנִים, וְשׁוֹתָה מִמֶּתְקִים, וּבּוֹעֵל צוּרוֹת
נָאוֹת, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי שֵׁשׁ וְרִקְמָה, וְשׁוֹכֵן
בְּאַהֲלֵי שֵׁן, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֵלֵי כֶסֶף וְזָהָב,
וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁמִּדְמִין
הָאֱוִילִים שְׁטוּפֵי הַזְמָה, לֹא כֵן הוּא, כִּי
הַחֲכָמִים וּבַעֲלֵי דָעָה הֵם יוֹדְעִים שֶׁכָּל
דְּבָרִים אֱלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּאִי וְהַבָּל הָמָּה, וְאִין
בָּם תּוֹעֵלָת, וּמָה שֶׁהֵם נִקְרָאִים טוֹבָה גְּדוּלָּה
אֲצִלָּנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֵינָם אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁאֲנוּ
בַּעֲלֵי גּוֹף וְגוּיָה, וְכָל דְּבָרִים אֱלֹהֵי צִרְכֵי
הַגּוֹף הֵם, וּמָה שֶׁהֵנָּפֶשׁ מִתְאַוָּה לָהֶם

וּמַחְמֵדָתָן, אֵינוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי צֶדֶק הַגּוֹף, כִּדִּי
 שִׁמְצָא חֶפְצוֹ וַיַּעֲמֵד עַל בּוֹרִיו, וּבְזֶמֶן שֶׁאֵין
 שֵׁם גּוֹף מִגִּשָּׁם כְּגוֹף שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, נִמְצָאוּ
 כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ בְּטָלִים. אֲבָל הַטּוֹבָה
 הַגְּדוֹלָה שֶׁתִּהְיֶה בָּהּ הַנֶּפֶשׁ לְעוֹלָם הַבָּא
 אֵין שׁוֹם דֶּרֶךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַשְׁיָגָה וְלִידַע
 אוֹתָהּ, שֶׁאֵין אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה
 אֶלָּא טוֹבַת הַגּוֹף, וְלָהּ אָנוּ מִתְאַוִּים. אֲבָל
 אוֹתָהּ טוֹבָה אֵין לָהּ עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן בְּטוֹבוֹת
 עוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין לָהּ חֶקֶר וְתַכְלָה, הוּא
 שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם: "מָה רַב
 טוֹבָךְ אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירְאֶיךָ" (הַרְמַב"ם ז"ל
 פֶּרֶק ח מֵהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה הַלְכָה ו').

יג וְכֵּן נִתְאַוָּה דָּוִד וְנִכְסֵף לְחַיֵּי עוֹלָם
 הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא הֶאֱמַנְתִּי לִרְאוֹת
 בְּטוֹב ה' בְּאֶרֶץ חַיִּים". וְכִבָּר הוֹדִיעוֹנוּ